

Terijoen Talvisota

Veli-Pekka Sevón

Suomalaisten puolustussuunnitelmat

Suomalaisten puolustussuunnitelmien mukaan sodan syttyessä Kannaksella toimivat suojajoukot viivyttävät idästä maahan tunkeutuvaa vihollista ja tänä aikana suoritetaan armeijan liikekannallepano ja sen keskittäminen pääasemaan. Talvisodan syttyessä suojajoukkojen tehtävä muuttui, koska liikekannallepano oli jo suoritettu ja armeija ehditty keskittää pääasemaan. Kannakselle sijoitetut suojajoukot olivat Laatokan rannalta lähtien Raudun ryhmä, Lipolan ryhmä, Muolaan ryhmä ja Suomenlahden rannalla Uudenkirkon ryhmä. Suojajoukkojen vahvuus oli sodan syttyessä noin 21.500 miestä.

Uudenkirkon-ryhmän muodostivat Terijoen oma Jääkäripataljoona 1 vahvennettuna kahdella rajakomppanialla sekä suojeluskuntakomppanialla. Lisäksi ryhmään kuului Ratsuväkiprikaati, jonka muodostivat Hämeen Ratsurykmentti ja Uudenmaan Rakuunarykmentti sekä Ratsastava Patteri. Ryhmään kuului myös Erillinen Pataljoonaa 3. Uudenkirkon-ryhmän komentaja oli Ratsuväkiprikaatin komentaja kenraalimajuri Palmroth. Vahvennetun Jääkäripataljoona 1 komentajana oli everstiluutnantti Karhu.

Vihollisen viivyttämien Terijoen alueella kuului Jääkäripataljoona 1. Pataljoonan komppaniat oli sijoitettu siten, että ensimmäisen komppania ryhmitysalue oli meri - rautatie, toisen komppanian oli rautatie - Haukijärvi ja kolmannen komppanian Haukijärvi - Kaukjärvi. Puolustuksen painopiste oli suunniteltu ensimmäisen komppania alueelle rantatien suuntaan.

Kohti sotaa

Kesällä 1939 aloitettujen kenttävarustelutöiden aikana rakennettiin kaksi viivytyzasemaa Terijoen alueelle. Ensimmäinen oli ns. Haukijärven linja, joka kulki merestä - Kellomäen ja Ollinpään välistä kohti Haukijärveä ja siitä edelleen kohti Kaukjärveä. Toinen viivytysasema oli ns. Pienojan linja, joka kulki Käkösenpään ja Tyrisevän välistä kohti pohjoista linjalla Pienoja - Puhtula - Mustajärvi. Väliviivytysasemia oli myös kaksi, joista ensimmäinen oli Keskikylän itäreunassa, jota kutsuttiin Terijoen linjaksi ja toinen väliviivytysasema kulki välillä Harjula - Tyrisevän asema.

Estetöiden lisäksi varauduttiin hävittämään kohteet, joista olisi viholliselle hyötyä tai joiden tuhoaminen vaikeuttaisi vihollisen etenemistä. Viestiyhteydet ja sillat valmistauduttiin hävittämään, samoin vihollisen joukkojen majoitukseen sopivat rakennukset. Rautateiden

hävittämiseen käytössä oli veturi, johon oli liitetty radanrepimiskone. Sodan uhan kasvaessa syksyn aikana hyökkäysvaunumiinat kaivettiin maahan ilman syyttimiä.

Syyskuussa Saksan hyökättyä Puolaan Suomi kohotti puolustusvalmiuttaan ja kutsui elokuussa kotiutetut varusmiehet takaisin palvelukseen sekä tehosti maarajojen vartiointia. Syyskuussa aloitettiin myös siviiliväestön evakuointi suojajoukkoalueelta. Lokakuussa ylimääräisten harjoitusten muodossa toteutettu yleinen liikekannallepano ei juuri vaikuttanut suojajoukkona olevaan vahvennettuun Jääkäripataljoonaan 1, koska se oli jo sille määrättyllä keskitysalueella. Lokakuussa joukot määrättiin ryhmitysalueilleen telttamajoitukseen, mutta marraskuun puolivälin jälkeen tilanteen säilyttyä suhteellisen rauhallisena majoitusoloja parannettiin siten, että jokaisesta komppaniasta joukkue kerrallaan oli majoituksessa kasarmialueella.

Suomalaiset joukot suorittivat rajalla jatkuvaa tähtytystä ja saadut tiedot eivät olleet kovin rauhoittavia. Venäläiset suorittivat jatkuvasti joukkojen ja kaluston siirtoja, jopa Rajajoen rannalle asti. Rajalle asetetut vartiot havaitsivat lähes päivittäin venäläisten suorittamia provokaatioita. Venäläisten lentokoneiden Suomen ilmatilan loukkaukset olivat yleisiä ja puna-armeijan sotilaat tekivät paikka paikoin valehyökkäyksiä kohti Rajajokea ja pysähtyen vasta rannassa olevien piikkilankaesteiden luo. Provokaatiota peläten suomalaisia sotilaita oli kielletty ampumasta venäläisiä ennen kuin nämä olivat ylittäneet selvästi valtakuntien välisenä rajana toimivan Rajajoen.

Marraskuun 26. päivä kello 13.30 Somerikon tähtystysasemalla havaittiin, että noin komppania puna-armeijalaisia harjoitteli Mainilan peltoaukealla. Reilun tunnin päästä tehtiin usealta suomalaisten tähtystyspaikalta havainto, jonka mukaan Venäjän puolella Mainilan kylässä tapahtui useita räjähdyksiä. Havainto ei aiheuttanut toimenpiteitä, koska venäläisten harjoitukset rajan pinnassa olivat yleisiä. Havainnot kirjattiin kuitenkin tarkkaan ylös. Illalla kuultiin venäläisten syyttäneen suomalaisia päivällä ammutuista laukauksista, jotka sittemmin tunnetaan nimellä "Mainilan laukaukset". Tämän jälkeen suomalaiset osasivat odottaa pahinta. Heti puolenyönä jälkeen annettiin käsky hyökkäysvaunumiinoiden syyttimien paikalleen asettamisesta ja pian myös käskettiin siirtää kasarmimajoituksessa olevat joukot maastoon.

Suomalaiset suorittivat tapahtumasta tutkimuksen, joka osoitti, ettei suomalaisilla ollut lähettyvillä tykistöä, joilla olisi voitu väitetyt laukaukset ampua. Suomalaisten tutkimukset eivät venäläisiä kiinnostaneet, vaan venäläiset irtisanoivat hyökkäämättömyyssopimuksen 28. marraskuuta. Jännitys oli huipussaan, kun venäläiset seuraavana päivänä sanoivat myös irti diplomaattisuhteet Suomen kanssa. Rajalla olevat joukot odottivat pahinta, mutta siitä huolimatta kiireinen varustautuminen jatkui entisellään samoin kuin viihdytystoiminta. Kerrotaan, että marraskuun

29 päivänä saatiin Terijoelle jälleen uusi filmi, joka esitettiin heti joukoille. Tuon filmin nimi oli "Idässä palaa".

Sota syttyy

Marraskuun 30. päivän aamu oli pilvinen ja lämpötila oli nollassa. Maassa oli vähäinen kerros lunta. Kello 7.00 Kronstadin patterit avasivat tulen kohti Terijokea. Tulitukseen yhtyi myös rajan takana oleva kenttätykistö ja kranaatinheittimet. Tykistötuli kohdistui Terijoen keskustan ja varuskunta-alueen lisäksi Haukijärven estelinjalle. Heti kello 7.00 jälkeen ryhmä venäläisiä ylitti Rajajoen sillan, jonka he saivat haltuunsa ehjänä. Vasta noin kello 7.45 vihollinen aloitti vahvemmin voimin etenemisen, ei tosin Terijoelle rannan ja rautatien suunnassa, jota suomalaiset olivat vahvasti linnoittaneet, vaan ylempänä Jäppilän - Haapalan suunnassa edeten kohti Kivennapaa, jonne taistelun painopiste jatkossa muodostui.

Venäläisten tykistötulussa olivat kiinteät viestiyhteydet katkenneet ja ne saatiin korjattua aamun aikana. Viestiyhteyksien palauduttua, vähän ennen yhdeksää, selvisi vihollisen hyökkäyksen laajuus ja vahvennetun Jääkäripataljoonan komentaja antoi käskyn varuskunta-alueen tyhjentämisestä ja siellä olleiden siirtymisestä Käkösenpähän ja Tyrisevälle. Vain pataljoonan johto jäi varuskuntaan.

Koska vihollisen hyökkäyksen painopiste oli Kivennavan suunnalla, syntyi meren ja Haapalan välisellä puolustuslinjalla partiokahakoita. Puoleenpäivään mennessä vahvennetun Jääkäripataljoonan 1 joukot olivat vetäytyneet viivyttaen kokonaisuudessaan varustetulle Haukijärven linjalle. Kellomäestä luovuttiin kello 12.10. Tämän jälkeen radanrepijä rikkoi radan Terijoen asemalle saakka. Ennen Kellomäeltä vetäytymistä pioneerit tuhosivat siellä kasarmi- ja asemarakennukset sekä kansakoulun. Tätä ennen pioneerit kävivät resinalla tuhoamassa Kuokkalan asemalaitteet ja osan rataa.

Vihollisen pääetenemissuunnassa puolustuksessa ollut kolmas komppania joutui estelinjalla kovan painostuksen kohteeksi. Venäläiset saivat läpimurron Haukijärven estelinjaan toisella yrittämällä Metsolansuon ja Rajapässinsuon välisellä kannaksella vähän ennen kello 13.00. Läpimurron jälkeen vihollinen eteni Kivennavantietä etelään ja kohtasi murtokohtaan vahvennuksiksi lähetetyt suomalaiset vanhan hautausmaan pohjoisreunassa. Syntyneessä taistelussa Terijoen vanha hautausmaa tuhoutui. Läpimurron jälkeen osa kolmannesta komppaniasta vetäytyi Puhtulassa Pienojan linjalle, osan jäädessä puolustukseen Karjalanmäen ja Kertapalomäen maastoon. Läpimurron jälkeen ensimmäiselle ja toiselle komppanialle annettiin käsky vetäytyä Haukijärvenlinjalta Terijoen tasalle varustettuun väliviivytysasemaan.

Iltapäivän ja illan aikana viholliseen pidettiin kosketusta koko vahvennetun Jääkäripataljoonan 1 rintaman pituudella partioilla. Illalla havaittiin vihollisen kiertävän vahvoin voimin kolmannen komppanian lohkolla Karjalanmäellä olevat suomalaiset mäen eteläpuolelta, jonka

johdosta mäellä olleet joukot vedettiin kello 21.15 Puhtulaan Pienojan linjalle. Iltayöstä Puhtulan kylä sytytettiin palamaan.

Vahvennetun Jääkäripataljoona 1 komentaja siirtyi ilta yhdeksän jälkeen Käkösenpään kansakoululle, jonne esikunta kokonaisuudessa siirtyi vähän ennen puoltayötä. Terijoen varuskunta sytytettiin tuleen, samoin eräitä muita rakennuksia Keskikylällä. Heti puolen yön jälkeen räjäytettiin sekä Terijoen että Tyrisevän asemat. Samoin räjäytettiin Terijoen alikäytävä sekä Hurrinojan yli menevä rautatiesilta. Terijoen aseman vaihteet sekä veturitallit oli räjäytetty jo puolenpäivän jälkeen. Terijoen ja Puhtulan suunnassa koko taivas loimotti tulipaloista punaisena.

Ensimmäinen ja toinen komppania vedettiin joulukuun ensimmäisen päivän aamuyön ja aamun tunteina Terijoen tasalta Pienojan linjalle. Eteen jätettiin muutamia partioita pitämään kosketusta viholliseen. Vihollinen saavutti kolmannen komppanian lohkolla estelinja Kaskijärven ja Likolammen välisellä kannaksella hyökkäysvaunujen tukemana yöllä kello 1.00 jälkeen. Vihollisen ensimmäisen hyökkäysvaunun ajettua miinaan vihollisen eteneminen pysähtyi ja vihollinen aloitti puolustajien tulittamisen kaikilla aseillaan saamatta kuitenkaan mainittavaa vahinkoa aikaan. Yö kului hajanaisen, mutta jatkuvan laukaustenvaihdon merkeissä, kunnes vihollinen aloitti kello 5.15 hyökkäyksen ja onnistui useiden yritysten jälkeen murtaa puolustuslinja Kaskijärven ja Likolammen välisellä kannaksella kello 8.00 aikaan.

Tietoa vihollisen kolmannen komppanian alueella saamasta läpimurrosta ei saatu välitettyä pataljoonan komentajalle, koska kolmannen komppanian käytössä ollut puhelin oli sijoitettu murtokohtaan ja näin yhteys komentajaan katkesi. Pataljoonan komentajalle ensimmäiset viitteet kolmannen komppanian ongelmista tulivat, kun aamulla kello seitsemän jälkeen ensimmäisestä komppaniasta tuli ilmoitus, että jatkuvia taistelun ääniä kuuluu vasemmalta Puhtulanmäen suunnasta. Koska yhteydenotot kolmanteen komppaniaan eivät onnistuneet, lähetettiin sille varmuuden vuoksi vahvistuksia. Katkennutta viestiyhteyttä korjaamaan lähetetty partio tapasi Pien-Puhtulanmäen luona kolmannesta komppaniasta erilleen joutuneen partion, jolta se sai kuulla, että kolmas komppania oli joutunut irtautumaan puolustuslinjalta ja vetäytymään läpi Raivolan kohti länttä. Todellisuudessa kolmas komppania oli vetäytymässä jo pataljoonan viivytyksalueen takarajalle Vammejoki-linjalle.

Oli syntymässä tilanne, jossa ensimmäistä ja toista komppaniaa uhkasi jääminen saarrostuksiin Terijoen alueelle, koska viholliselle oli avautumassa tie Raivolasta Vammelsuuhun. Tilanne oli uhkaava myös, koska Terijoella olevat joukot oli suunnitelmien mukaan tarkoitus vetää Raivolan kautta Vammelsuuhun. Viime hetkellä ehdittiin Vammelsuun sillan räjäytys estää ja säilyttää Terijoella olevien joukkojen tie länteen. Katkeilevien viestiyhteyksien takia vahvennetun Jääkäripataljoona 1

komentajalle Raivolassa syntynyt tilanne varmistui vasta, kun U-ryhmän esikunnasta tuli ilmoitus asiasta ja kehotus vetäytyä kokonaisuudessaan Vammeljoen taa. Siirtyminen Vammeljoen yli aloitettiin kello 13.00 ja se saatiin päätökseen kello 16.30 mennessä. Vain muutamia partioita jätettiin joen itäpuolelle seuraamaan vihollisen toimia.

Taistelu Terijoesta oli päättynyt kestettyään toista vuorokautta, mutta Talvisota oli vasta alussa. Jääkäripataljoonan 1 osalta suojajoukkotaistelut päättyivät itsenäisyyspäivänä, jolloin sen joukot saapuivat Summaan.

Lähteet:

- Lapin Jääkäripataljoona 50 vuotta. Oulu 1971,
- Kaino Tuokko: Rajalla on rauhatonta. Saarijärvi 2000,
- JP 1:n taistelukertomus ajalta 30.11 - 1.12.1939 (Sota-Arkisto),
- Selostus 3./JP 1:n toiminnasta ajalta 31.11. - 7.12.39 (Sota-Arkisto).